

Bursa

Kategorie: Instytucje

Tak nazywano w getcie miejsca zamieszkania młodszych i starszych dzieci. Pomysł zorganizowania takich miejsc po raz pierwszy pojawił się w kwietniu 1942 r. i miał być sposobem rozwiązania problemu dzieci pozostawianych bez opieki, co z kolei było spowodowane zamknięciem szkół jesienią 1941 r. (vide [Wydzia? Szkolny](#)) i przymusem pracy rodziców. Bursy planowano zorganizować na [Marysinie](#) (vide), miejscu, gdzie w 1940 i 1941 r. funkcjonowały kolonie i półkolonie. Jak zanotowano w [Kronice](#) (vide), zamysłem było zorganizowanie nie tylko opieki, ale również nauki:

"Pan Prezes, decydując się na zorganizowanie burs na Marysinie, potrafił rozwiązać ten problem we właściwy mu, elastyczny sposób, świadczący o nagięciu możliwości do potrzeb, które wyłoniło samo życie. Dzieci na Marysinie będą otoczone najtroskliwszą opieką, która spędzi troskę o ich los z serc ich rodziców. Skoszarowane one będą wraz z nauczycielstwem w domkach marysińskich, w bursach, według podziału na klasy szkolne. W ten sposób rozsegregowana będzie dzieciarnia nie w stosunku do wieku, lecz poziomu umysłowego. Osiem tysięcy dzieci pracującej ludności korzystać będzie ze wszystkich dobrodziejstw, jaki może im dać ubogie społeczeństwo getta: z natury podczas lata w najpiękniejszej dzielnicy marysińskiej, z wikt, schludnych pomieszczeń, z nauki we wszystkich zakresach szkoły, a przede wszystkim z fachowej opieki nauczycielstwa którego samozaparcie zapisuje się chlubnie w kronikach getta"¹.

Do realizacji tych planów jednak nie doszło, a w najbliższych miesiącach głównie zabiegi władz żydowskich skupiały się na zatrudnieniu jak największej liczby młodocianych – dramatyczny przebieg likwidacji gett w pobliskich miastach rodziła obawy co do losu dzieci, uznawanych za władze niemieckie za „element nieprodukcyjny”. Deportacja we wrześniu 1942 r. (vide [Szpera](#)) potwierdziła słuszność tych obaw.

Bursą nazywano również sierociniec przy ul. Żydowskiej 16, do

której trafiły w maju 1942 r. dzieci z zamkniętego i przeznaczonego na fabrykę trykotaży sierocińca przy Franciszkańskiej 76. Mieszkały w niej sieroty lub półsieroty w wieku 11-17 lat. Zorganizowana została na zasadzie kolektynu: wszystkie mieszkające tam dzieci pracowały, więc dochody przechodziły na rzecz bursy. [Józef Zelkowicz](#) (vide) opisał życie dzieci w liczącym 37 pokoi internacie w reportażu „W bursie sierot”.

Mimo skierowania do bursy dwóch wychowawców i dwie wychowawczynie nie uniknięto kłopotów wychowawczych, o czym świadczy fakt, że w lipcu 1942 r. aż 11 dzieci z bursy umieszczono jako „młodocianych przestępców” w Centralnym Więzieniu.

Po deportacji we wrześniu 1942 r. starano się unikać zarówno miejsc zbiorowego zamieszkania dzieci przeznaczając je do [adopcji](#) (vide), jak i słowa sierociniec. Używano określeń „domy dla młodocianych robotników” (Heim für Jugendliche Arbeiter), stosując wymiennie słowo „bursa”.

[Eliasz Tabaksblat](#) (vide) w opracowaniu o szkolnictwie w getcie wymienia trzy bursy: dla mniejszych dzieci przy ul. Staszycy (Marysin) pod kierownictwem [Simy Staw](#) (vide), przy ul. Gnieźnieńskiej 26 (kierownictwo Berty Tabaksblat) oraz dla dzieci trudnych przy więzieniu. W czerwcu 1943 r. z inicjatywy [Henryka Neftalina](#) (vide) jako prezesa [S?du dla M?odocianych](#) (vide) otwarto bursę przy Zakładzie Poprawczym przy ul. Szklanej.

Z zachowanej dokumentacji wynika, że decyzje związane z funkcjonowaniem burs (przydziały ubrań i butów, dofinansowanie abonowania książek żydowskich oraz dekrety w sprawie przyjęcia bądź przeniesienia dzieci) wydawane były przez Komisję Opieki nad Młodocianymi (vide).

W albumie poświęconym Opiece Społecznej w getcie podana jest liczba 410 podopiecznych przebywających w bursach.

Ewa Wiatr

Przypisy

1 Kronika, t. 2, s. 103-104, zapis 17.04.1942; s. 233, zapis

24-25.05.1942.

Źródła

APŁ/278, 828, Album Fürsorge - Abteilung. Tom 2, s. 30-32.

AYV, 03/1315, Dzieje szkolnictwa żydowskiego pod okupacją niemiecką, s. 1;

J. Zelkowicz, W bursie dla sierot [w:] tenże, Piszący te słowa jest pracownikiem gettowej instytucji... „Z dziennika” i inne pisma z łódzkiego getta, tłum. i oprac. M. Polit, Warszawa 2029, s. 65-68.

Kronika, t. 2, s. 363, zapis 5.07.1942; t. 3, s. 273, zapis 11.06.1943.

Referencje

<https://documents.yadvashem.org/index.html?language=en&search=global&strSearch=Tabaksblat&GridItemId=3555480> (relacja E. Tabaksblata)

Tagi

administracja żydowska dzieci młodzież opieka społeczna

Data aktualizacji: 30-07-2026

Data dodania: 15-09-2025